

RUH BEDENİN HAPİSHANESİDİR: MİCHEL FOUCAULT

Cevriye DEMİR GÜNEŞ^(*)

Öz

Makalede, Foucault'nun bedene bakışı ve bedenın siyasal iktidarın vazgeçilmez bir unsuru olarak ortaya çıkışı incelenecektir. Dolayısıyla disiplinci ve düzenleyici iktidar dönemlerinde bedenın nasıl nesneleştirildiği ele alınacaktır. Düzenleyici iktidar bağlamında bedenın hapishanesi olan ruhun, iktidar ve bedenle ilgili hangi temel dinamiklere karşılık geldiği gösterilmeye çalışılacaktır. Her iki dönemde de iktidarın bedeni kendisine mekân olarak seçtiği görülür. Beden, toplumun bedenini temsil eder ve öyle işlev görür. Çalışmada ayrıca disiplinci iktidar sonrası düzenleyici iktidar anlayışında ruhun, bedene etki eden, şekillendiren, değiştiren, dönüştüren bir unsur olarak ele geçirilmesi incelenecektir. Nihayetinde ise bu çabanın yeni iktidar dinamiklerini üretmekle sonuçlanması nedeniyle, iktidarın beden olarak algıladığı birey ve suçlularda hiçbir değişim, dönüşüm ve iyileşmeye olanak tanımayışı eleştirel bağlamda gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Foucault, Beden, Ceza, İktidar, Disiplin, Yasak.

Soul is the Prison of the Body: Michel Foucault

Abstract

In this article, it is attempted to show Foucault's understanding of body and its emergence as an indispensable part of the political power. In this context, it will be revealed how body is objectified in disciplinary and sovereign power periods. The correspondence between the basic dynamics of power and body, and the consideration of soul as the prison of the body in sovereign power, will be demonstrated. It occurs that, in both periods, body is the space of the power. Body represents the body of the society and performs accordingly. In the study, an inquiry on the apprehension of the soul regarding its transforming effect on body in sovereign power will take place as well. Ultimately, it will be critically displayed how this effort ends up producing new power dynamics and power does not have any transformative or rehabilitative effect on individuals and criminals conceived as bodies.

Keywords: Foucault, Body, Punish, Power, Discipline, Interdiction.

^{*)} Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
(e-posta: cevriye@gazi.edu.tr)

Giriş

İktidar ilişkilerini bireylerin özneleşme süreçlerini belirleyen temel etken olarak gören Foucault, iktidarı doğrudan başkaları üzerinde kurulan bir eylem olarak değil, başkalarının eylemleri üzerinde eylemde bulunan bir eylem kipi olarak görür. Eylemler, insanların başka insanlar tarafından yönetilmesiyle karakterize edildiğindeyse özgürlük devreye girer. Özgürlük iktidar için gereklidir çünkü iktidarın kendini açığa vuruşu ancak özgür öznelerle mümkündür. Dolayısıyla iktidarın özünü, istencin boyun eğmeyişi ve özgürlüğün inadı oluşturur (Foucault, 2011, s.75,76). İktidar, özünde özgürlüğün karşı çıkışlarıyla şekillense de bireylerin boyun eğmeye karşı çıkan istençlerini kırmaktan ve onları şekillendirmekten geri durmaz. On yedinci yüzyıl itibarıyla iktidarın bünyesinde şekillenen ve bir araç haline getirilen suçlu bedenler üzerinde uygulanan işkence yöntemleri, boyun eğme ve tabi kılmayı iktidar adına etkili bir şekilde efsaneleştirir. İktidar, -suçlu bireyler aracılığıyla- toplumun tamamını disipline ederek denetler hale gelir. Böylesi bir süreçte suçlunun beden olarak birincil kılınması tamamen iktidarın etkililiği ve sürekliliği açısından bir temel teşkil eder. Suçlu beden iktidarın gücünün sembolüdür ve suçlu bedenler üzerinde uygulanan işkence yöntemleri iktidarın gücünün bir göstergesidir.

Bedenin disiplinci iktidar döneminde edilgen kılınarak tahrif edilmesi, düzenleyici iktidar döneminde ise üretken kılınmaya çalışılması iktidarın düzeninden, sürekliliğinden bağımsız değildir. Bu nedenle çalışmada, disiplinci kapatmalar ve cinsellik üzerinden ruhun bedenini hapishanesi haline dönüştürülmesi serüveninin gösterilmesi hedeflenmektedir.

Cezaya maruz kalan beden

Foucault'da beden, *Hapishanenin Doğuşu*'nda azap çeken ve cezaya tabi tutulan yönleriyle tarihsel bir örnek üzerinden ele alınır (Foucault, 2000a, s.33).¹ Her iki durumda da iktidar ile ilişkisi kapsamında değerlendirilen beden, hem iktidarın nesnesi hem de ceza ile yıldırmanın temel hedefi haline getirilir. *Hapishanenin Doğuşu*, iktidarın bedene nasıl etki ettiğini ve onu nasıl harekete geçirdiğini ele alır (Butler, 2012, s. 282). İktidarın görünümü ceza iledir ve ceza seyirlik bir unsurdur. Damiens² örneği, kralın iktidarını temsil

- 1) Robert François Damiens'in 2 Mart 1757'de Fransa Kralı XV. Louis'ye yaptığı başarısız suikast girişiminden sonra kral katillerine uygulanan sıra dışı işkence usulleriyle idama mahkûmiyetinin tasviri üzerinden o dönemin beden algısı yansıtılır. 1757'de basılan eser, "Parlemento mahkemesinde Belediye hâkimlerinde Robert-François Damiens adına Davanın Prosedürleri ve Original Nüsha" (Pieces Originales et Procédures du Proces, Fait a François Damiens, Tant en la Prévoté de l'Hotel qu'en la Cour de Parlement) adıyla basılmıştır (Foucault, 2000, s. 33).
- 2) Robert François Damiens'in cezası, Paris Kilisesi'nin kapısı önünde suçunu herkesin önünde itiraf etmeye mahkûm edilişiyle başlar. Elinde ağır bir meşale taşıyarak çıkartılacağı darağacı meydanına götürülür ve memeleri, kolları, kalçaları, baldırları kızgın kerpetenle çekilir, babasını (kralı) öldürdüğü bıçağı sağ elinde tutar ve o sırada kerpetenle çekilen yerleri üzerine, erimiş kurşun, kaynar yağ, kaynar reçine, balmumu ve kükürt dökülür sonrada bedeni dört ata çekirilerek parçatılır ve vücudu ateşle yakılır, kül haline getirilir ve küller rüzgâra savrulur. Her acı çekişinde Damiens'in ağzından sadece "Affet Allahım." sözü çıkar (Foucault, s. 33-35).

eden cezanın sıra dışı ve seyirlik bir unsur oluşunun kanıtıdır. Damiens'in baba katili olarak akıllara durgunluk veren bir işkence metoduyla cezalandırılması, kralın iktidarının sembolü niteliğindedir. Damiens'in işkence edilerek öldürülmesindeki amaç, kralın gücünün halk önünde dile getirilmesidir. Damiens'e yapılan işkence, suçlunun bedenini yaptığı yanlışlıkların sembolü olarak damgalarken, öldürülmesi ise kralın gücünün halk önünde dile getirilmesinin sembolü olur (Poster'den akt. Ö. Akgündüz, 2013, s.9-10). Kralın cezalandırıcı iktidarı (monarşik iktidar), bedeni cezanın izini taşıyan ve yanlışın bedelini ödeyen bir maddilik içinde bırakır ve onu olabildiğince gösterişli bir şekilde yok eder. Damiens, bedenlen işkenceye maruz kalarak sadece bedeni tahrif edilmiş, aşağılanmış bir suçlu değil, kralın iktidarına karşı geliştirilen karşı gücün yok oluşunun sembolü niteliğindedir. Beden Foucault'nun *Nietzsche, Soykütüğü, Tarih* adlı makalesinde de yer bulur, ancak henüz *Hapishanenin Doğuşu*'nda olduğu kadar somutlaştırılmamıştır. Sözü edilen makalede Foucault, bedeni "olayların kaydedildiği (dilin izini sürdüğü, fikirlerin çözüldüğü) yüzey, (tözel birlik yanılmasını benimseyen) çözülmüş bir benliğin mekânı ve sürekli dağılan bir hacim" olarak tanımlar (Megill,1998, s. 373).

On sekizinci yüzyılda hükümdarın emriyle, halk önünde infaz edilen idam cezaları, yapılan korkunç işkenceler ve zincir mahkûmlarının aşağılanmaları gibi uygulamalar, seyirlik bir olay olmaları nedeniyle kitlelerin yüreğine korku salıp onları yasalara saygılı olmaya ve itaat etmeye zorlar, aynı zamanda halkı sürdürülen düzenin gösterilerine katılmaya teşvik eder (Boyne, 2009, s.159).

Azap çektirme cezalandırma sisteminin bir parçası ve ibadettir. Azap çektirme, kurbanın bedeni üzerinde bıraktığı izlerle onu lekeler ve onun herkes tarafından fark edilmesini sağlar. Bu ise adaletin kazandığı bir zafer olarak kendini gösterir. Foucault'ya göre, iktidardan bağımsız görülmeyen beden, daima suçlu üreten yargısal tören etrafında düşünülür (Foucault, 2000a, s.74,75). Bedenin yargısal tören çerçevesinde nesneleştirilmesi, onu cezalandırıcı iktidarın efsanevi gücünün ayrılmaz bir parçası haline getirir.

Cezalandırıcı iktidarın toplum nezdinde adaleti gözetiyor olması, suçlunun daha çok fiziki acı çekmesine neden olur. Çünkü adalet, daima suçlu olan kimselerin suçlu olmayanlardan ayırt edici yanlarının olmasını; yani daha çok fiziki acıya tabi tutulmalarını talep eder ve "bedene ulaşmayan ceza nedir ki" ilkesini benimser (Foucault, 2000a, s.50). Mahkûm veya suçlu bedenler daha çok acı çekmelidir ki toplum kendisini normalin çizgisinde huzurlu hissedebilsin. Kapitalist düzenin gerektirdiği şekilde gösterişli işkenceler yoluyla cezalandırmanın ortadan kalkmasıyla birlikte, cezanın suçtan caydırmak için örnek olma özelliği de ortadan kaldırılmış olur. Yeni dönemi yansıtan düzenleyici iktidar, cezanın yüzkarasını, tüm toplum fertleriyle paylaşmaktan vazgeçme dönemidir. Bu dönemde infaza eklenen şiddetin caydırıcılık özelliği bir kenara bırakılarak, bedeni kapatma yoluyla modern adalet sistemi kurulmaya çalışılır (Foucault, 2000a, s. 39-42).

Bedene azap çektirerek onu parçalayan, organlarını koparan, yüzüne veya omuzuna simgesel damga basan, canlı veya ölü olarak teşhir eden ve onu seyirlik unsur haline getiren monarşik iktidar (kralın iktidarı) on sekizinci yüzyılın sonu itibarıyla cezayı karanlık

bir şenliğe dönüştüren uygulamasıyla birlikte etkisini kaybederek yerini disiplinci iktidara bırakır (Foucault, 2000a, s. 39). Yeni yüzyıl artık bedeni işkence ile cezalandırmanın yüzyılı değil, onu disipline sokmanın, şekillendirmenin, dönüştürmenin, ıslah etmenin yüzyılıdır. Böylece disiplinci iktidar, gözetleme, normalleştirme, denetleme ve buna bağlı olarak cezalandırma, ıslah etme ve eğitime işlevlerine sahip olur (Urhan, 2013, s.287).

İktidar şeklinin değişmesiyle birlikte beden, cezalandırılabilir bir nesne olmaktan çıkar ve uysallaştırılan, edilgenleştirilen bir nesne halini alır. Bedenin uysallaşması hapseden başta olmak üzere, tımarhane, karantina, hastane, okul gibi kurumlar aracılığıyla sağlanır. Disiplinci iktidarın ceza anlayışı, cezanın odağını bedenden zihne kaydırır ve cezanın onlara suç işlerken aldıkları zevkten daha çok acı çektireceği mesajını verir, bununla da rasyonel varlıklar olarak yasal olmayan eylemlerden kaçınmalarını salık verir (Akgündüz, 2013, s.10). Böylece fiziksel cezaya maruz bırakılmadan disiplin altına alınan beden, bir zorunluluklar ve yasaklar sistemi içerisine hapsedilir.

Disiplinci iktidarın yasakçı sistemi, monarşik iktidarın sonradan “yüz karası seyirlik infaz” olarak nitelendirilen ceza yöntemini, suçun yeniden paylaşılmasına ve hem suçlu hem de cellat açısından bir utanca, aynı zamanda da bir şana dönüşmesini sağlayan temel dinamiğini dönüşüme uğratar ve bedeni yeni bir tutukluluk yöntemiyle karşı karşıya bırakır. Azap çekmeyi ortadan kaldıran yeni sistem, bedeni tutuklu hale getirir. Bu ise, yeni yöntemle cezaların daha edepli kılınmasını, bedene daha az dokunulmasını, ona daha az eza edilmesini sağlayan yeni bir ekleme karşılığıdır. Disiplinci ceza, içinde gözetmenlerin, hekimlerin, papaz, psikiyatrist, eğitmen ve teknisyenlerin olduğu bir orduyla yürütülür (Foucault, 2000a, s.41-45). Foucaultcu deyimle disiplinci iktidar, “bin kere ölmektense” bir kere idama mahkûmiyeti getirerek bir ahlak bütünlüğü de sağlamak ister.

Disiplinci iktidar, modern cezalandırma sisteminde önemli bir yere sahip olan “hapsetme, içeri kapatma, zorla çalıştırma, kürek, ikamet yasağı, sürgünden oluşan fiziki cezalarla bedene yönelik olmayı sürdürür”. Ancak burada ceza-beden ilişkisi, azap çektirmeye yönelik olanlarıkiyle aynı değildir. Beden burada araç durumundadır, onu kapatarak veya çalıştırarak bedene müdahale edilir, çünkü amaç bireyi hem bir hak, hem de bir mal varlığı olarak kabul edilen özgürlüğünden mahrum bırakmaktır. Beden yeni ceza yöntemiyle, zorlama ve mahrum bırakma, zorunluluklar ve yasaklar sistemi içine alınır (Foucault, 2000a, s.43).

Foucault’ya göre cezalandırma yöntemlerindeki dönüşüm, iktidar ilişkileri ve nesne bağlantılarının ortak tarihinden bağımsız değildir. Dolayısıyla beden de ancak bir siyasal teknoloji aracılığıyla incelenebilir (Foucault, 2000a, s.60). Bu, bedenin iktidar dinamiklerinin sürdürülmesinde etkili bir tarihsel gerçeklik olduğunu gösterir. Disiplinci iktidarın cezanın niteliğini ve şeklini değiştirerek onu işkenceden ayırıp ıslah haline dönüştürmesi, toplumsal ve iktisadi düzenin beklentilerini de içerir (Boyne, 2009, s.159). Foucault’ya göre yeni iktidar teknolojileri, feodal toplumların vergi, yağma, el koyma yoluyla yürüttüğü iktidar biçiminden farklıdır. Disiplinci iktidardan sonra ortaya çıkan düzenleyici

iktidar biçimi, kendisini toplumsal üretim ve toplumsal hizmetle ortaya koymayı amaçlar. Bu nedenle, “bireylerin bedenlerine, hareketlerine, tutumlarına ve gündelik davranış kaplıplarına ulaşabilmek zorunluluğundadır. Bu ise iktidarın bedenselleşme zorunluluğudur. Ayrıca iktidar, nüfus sorunuyla uğraşma, insan birikimini idare etme, denetleme ve yönlendirme ihtiyacı da duymaktadır (Foucault, 2000b, s. 76).

Bedene yönelik cezada, ezadan uzak kalınması ve bedenın yeni sosyal politik söylemler aracılığıyla şekillendirilmesi sonucunda bedenın düzenli bir iş gücüne dönüştürülmesi ihtiyacı hissedilir (Boyne, 2009, s. 159). Foucault’ya göre düzenleyici iktidar, beden odaklı cezalandırmalarda ne kadar değişiklik yaparsa yapsın on dokuzuncu yüzyılın ortasında bile beden tamamen cezanın odağından çıkarılmaya ve cezanın bir parçası olmaya devam eder. Çünkü suçluya ilişkin, besinsiz bırakma, cinsel yoksunluk, dayak ve hücre gibi yoksunluklar hiçbir zaman beden olmaksızın düşünülemez (Foucault, 2000a, s.45-50).

Foucault’ya göre düzeni sağlamanın yolu, beden denetiminden geçer. Beden denetiminin en iyi yapıldığı yerler ise hapishanelerdir. Hapishanelerdeki çeşitli zor kullanma metotlarıyla, bedenlerin belli bir şekilde işlemesine ve belli özelliklere sahip olmasına uğraşılır. Çünkü beden, istifade edilecek bir üretim gücüne dönüştürülmelidir. Bu ise öncelikle bedeni tabi kılma, eğitime ve şekle sokmakla mümkündür (akt. Boyne, 2009, s. 162). Foucault, disiplinci iktidarın sadece bedene odaklandığı döneme biyo-iktidar, bedenle birlikte tüm yaşamın kuşatıldığı döneme ise biyo-politika adını verir. Disiplin odaklı biyo-iktidar tıpkı hapishane örneğinde olduğu gibi bireylerin bedenlerinin hükme sokulduğu, boyun eğdirildiği, sınırlandırıldığı bir dönemdir. Bedenler bir şeyler adına hizaya sokulmaya çalışılır. Disiplin, bedeni sadece tabi kılmayı hedeflemez, onu itaatkâr olduğu kadar yararlı da kılmaya çalışır. Dolayısıyla yararlı olduğu kadar itaatkâr, itaatkâr olduğu kadar da yararlı bedenlere ulaşılmaya çalışılır (Revel, 2006, s.136-138). Yararlı kılınmaya çalışılan bedenler, denetlenmeye ve sınırlandırılmaya devam ederler.

Foucault, iktidarın etkisiyle denetim altında tutulanların seslerine, bedenlerine yeterince yer vermediği, aksine denetimi elinde tutanların perspektifini birincil kıldığı için eleştirilir. Dolayısıyla iktidara tabi olanların başkaldırılarına daha çok yer verilmesi gerektiği ileri sürülür (McNay, 2012, s. 326-327). Esasında Foucault, teorik olarak baskının her zaman kendi direnişini beraberinde ürettiğinin bilincindedir, ancak asıl eleştiri, sözü edilen direnişe yeterince yer vermemiş olması ve bedenın iktidara karşı fiziki (maddesel) tepkisini derinleştirmemiş olması noktasındadır. Bu doğrultuda Foucault, hapishanelerde mahkûmların çeşitli şekillerde yaptıkları direnişlerini öncelikle maddi ve fiziksel ihtiyaçlarla sınırlı görür. Ona göre mahkûmun talebi öncelikle maddilik içerisinde kendini açığa vurur.

Bedenin maddiliği ve ruh

Foucault’ya göre hapishane ayaklanmalarının kökeninde fiziki yoksunluğa karşı olan ayaklanmalar bulunur. Bu ayaklanmalar, soğuya, boğulmaya, üst üste yığılmaya, sıvası

dökük duvarlara, açlığa ve dayağa karşı olmuştur. Ancak asıl isyan hapishanenin maddiliğindedir. O, bu konuyu şöyle dile getirir:

Aslında bütün bu hareketlerde söz konusu olan, tıpkı hapishanenin on dokuzuncu yüzyılın başından beri ürettiği şu sayılamayacak kadar çok söylevde de söz konusu olduğu gibi beden ve maddi nesnelere. Bu söylevleri ve bu isyanları, bu anıları ve bu sövgüleri taşımış olan şey tamamen, şu küçük şu önemsiz maddiliklerdir”. İsteyen burada yalnızca körlemesine talepler görebilir veya yabancı stratejilerden kuşkulabilir. Söz konusu olan kesinlikle bedenler düzeyinde, bizzat hapishanenin bedenine karşı olan bir isyandır, gündemdeki konu hapishanenin aşırı kaba veya aşırı arındırılmış, aşırı ilkel veya aşırı gelişkin çerçevesi değildir; iktidarın aleti ve vektörü olması ölçüsünde, onun maddiliği; “ruh” teknolojisinin- eğitimcilerin, psikologların ve psikiyatrlarınki-, onun araçlarından birinden ibaret olması gibi iyi bir nedenden ötürü ne örtmeyi ne de telafi etmeyi başaramadığı iktidarın beden üzerindeki şu teknolojinin tamamıydı. Ben, kapalı mimarisi içinde bir araya getirdiği bedene yönelik tüm siyasal kuşatmalarla birlikte, işte bu hapishanenin tarihini yapmak isterim (Foucault, 2000a, s. 69).

Hapishanelerde yüzünü gösteren iktidarın aleti olarak maddilik, hem hapishane koşullarını hem de mahkûm bedenleri kuşatır ve belirler. McNay, beden maddeselliğinde bedenin edilgin kılındığından hareketle biyo-iktidarın sinsi işleyişini eleştirir. Ona göre iktidar ekseninde ele alınan beden, biyo-iktidarın sinsi işleyişine karşı direnir, ancak direnişte bedenin libidinal güçlerinden hareketle nasıl geliştirilebileceğine yer verilmemiş, beden etkin, karşı koyucu bir güç olmaktan alı konulur (McNay, 2012, s.326,327). Bedenin maddeselliği onun edilgen kılınmasıyla yok edilirken iktidar, açıklayıcı içeriğini kaybeder ve karşısında kendisini uygulayabileceği belirli bir şey olmadığından, her zaman her yerde bulunan metafizik bir ilkeye dönüşür. İktidarın metafizik bir ilkeye dönüşmesi, kendisini uygulayabileceği belirli bir şeyin olmadığına işaret eder. Eğer iktidar, eleştirel bir güce sahip olmak istiyorsa ya bir iktidar uygulamasını iptal etmeli ya da kendisine direnilmesi halinde durumun nasıl değişeceğini gösterecek bir karşı olgusalığa sahip olmalıdır. McNay’ın dikkat çektiği bir diğer eleştiri de Foucault’da insanların disiplinci iktidar karşısında birer özne veya bireyler olarak değil, “uysal bedenler” olarak ele alınmasıdır. Oysaki ona göre, birey/kişi nosyonu Foucault’nun görmezden geldiği modern iktidarın karmaşık ve çelişkili yapısını ele geçiren şeylerdir. McNay’ın Foucault’nun beden fikrine ilişkin dikkat çektiği “edilgen, uysal beden”, bizi iktidarın elinde şekillenen ruh ve iradesi hesap edilmemiş bir beden algısıyla yüzleştirir. Bedenin ruh ile birlikte kabul edilmesi modern dönem iktidarının güçlenmesine, birçok açıdan katkı sağlar. İktidar, iradesi ön plana çıkarılan özne bireylere daha çok seçenek sunarak kendilerini iktidarın dışında hissetmelerini sağlar ve bu yolla kendisine yeni şekillerle varlığını devam ettirmenin

yollarını aralar. Foucault, bedenin maddi (maddiliğinin) yönünü görmezden geldiği için eleştirilirken tam da aynı nedenden ötürü disiplinci iktidarın hedefinde olan beden, feminist söylemlere, bedeni biyolojik bir öze veya söylem öncesi bir öze gönderme yapmadan somut bir şekilde anlamının yolunu açtığı için büyük ilgi görür (McNay, 2012, s.327).

Mahkûmun bedeninin maddeleşmesi üzerinde duran Foucault, Butler'a göre, bedeni kuşatmalar alanı olarak gören güç ilişkilerini *Hapishanenin Doğuşu*'nda farklı yorumlar ve orada ruhu bedeni işleyen ve şekillendiren bir güç aracı olarak kabul eder. Orada ruh, bir bakıma, bedenin kendini üretip gerçekleştirdiği güçle donanmış bir şema gibi davranır. Butler'a göre, Foucault'nun ruha ilişkin göndermeleri, Aristotelesçi formülasyonun kapalı bir şekilde yeniden işlenmesi olarak anlaşılabilir. Zira Aristo'da ruh, tamamen gizil ve gerçekleşmemiş olarak anlaşılın maddenin gerçekleşmesine işaret eder. *De Anima*'da ruh, "doğal olarak organize edilmiş bedenin ilk gerçekleşme aşaması"dır ve madde şemasız ortaya çıkmaz. Aristoteles'de maddesellikle, anlaşılabilirlik birbirinden pek de ayrılmazlar (Butler, 2013, s. 74-75). Buradan hareketle Butler, "şemanın Aristotelesçi tasarımının, kültürel açıdan değişkenlik gösteren biçimlendiricilik ve anlaşılabilirlik ilkeleri bağlamında tarihselleştirilebildiğini düşünür. Ona göre, bedenlerin şemasını gücün/söylemin tarihsel açıdan rastlantısal bağı olarak anlamak, Foucault'nun *Hapishanenin Doğuşu*'nda mahkûmun bedeninin "maddeleşmesi" olarak tanımladığıyla benzer bir şeye varmaktır. Bedenlerin en maddesel ve hayati olanla nasıl donatıldığı, *Cinselliğin Tarihi*'nin ilk cildinin son bölümünde, araştırmanın amacı bakımından şu şekilde dile getirilir:

Ne olursa olsun bu araştırmanın amacı, iktidar tertibatlarının doğrudan bedene, bedenlere, işlevlere, fizyolojik süreçlere, duyumlara, hazlara eklemeliğini göstermektir; bedenin silinmesi gerektiği şöyle dursun söz konusu olan, bedeni eski toplumbilimcilerin evrimciliğinde olduğu gibi biyolojik olanla tarihsel olanın birbirlerini izlediği bir çözümlemede değil, bunların (yaşamı hedef alan modern iktidar teknolojileri geliştikçe artan) bir karmaşıklıkla birbirine bağlandığı bir çözümlemede ortaya çıkarmaktır. Yani yapılmaya çalışılan, bedenleri ancak algılanma biçimleri ya da anlam ve değer yüklenme biçimleri bağlamında dikkate alacak bir "zihniyetler tarihi" değil; "bedenlerin tarihi" ve onlarda var olan en maddesel, en canlı şeylerin kuşatılma biçiminin tarihidir (Foucault, 2012, s.108).

Hapishanenin Doğuşu'nda bedenin maddiliği, onu kuşatan iktidar ilişkileri çerçevesinde ele alınır ve disipline edici iktidarın kısıpacı altında şekillenir. *Cinselliğin Tarihi*'nde ise bedenler yine iktidar ilişkileri bağlamında ele alınır, ancak bu sefer, iktidarın düzenleyici ve denetleyici etkisi daha belirgindir.

Butler, *Hapishanenin Doğuşu*'nda ruhun, bedeni işleyen ve şekillendiren bir güç aracı olarak kabul edilmesinden hareketle, Foucault da "ruhun" normatif ve normalleştirici bir

ideale dönüştüğünü- ki bu ideale göre beden, eğitilip, şekillendirilip, işletilip, donatıldığı- savunur, bu, bedenin etkin bir biçimde maddeleştiği, tarihsel olarak özgül hayali bir idealdir” (Butler, 2013, s. 75). *Hapishanenin Doğuşu*’nda bedenin hapishanesi olarak görülen ruh, beden için her türlü özgürleştirmeden önceki bir tabiiyetin göstergesidir.

Bize sözü edilen ve özgürleştirmeye davet edilen insan, çoktan beri bizatihi kendinden daha derin bir tabi kılmanın sonucudur. Bir ruh” onda ikamet etmekte ve onu, kendi de bizatihi iktidarın beden üzerinde uyguladığı egemenlik içinde bir parça olan varoluşa taşımaktadır. Bir siyasal anatominin sonucu ve aleti olan ruh; bedenin hapishanesi olan ruh (Foucault, 2000a, s.68).

Butler’a göre tabi olma ya da assujettisment, sadece bir itaat değil, aynı zamanda öznenin güvenliğini ve devamlılığını sağlayan, onu konumlandıran ve özneleştirilen [bir durumdur]. Mahkûmu var eden ruhtur. Dolayısıyla Aristoteles’inkine eş değer olmasa da Foucault’da bir güç aracı olan ruh, bedene şekil verir ve onun sınırını çizer aynı zamanda onu bir kalıba sokar böylece onu var eder. Butler’a göre Foucault, ruhun bedeni var etmesini sadece güç işlemi yoluyla gerçekleştiren bir bahşetme olarak görür. Bu işlem, hükmettiği öznelere üretir. Buradaki güç sadece bedenleri şekillendiren, onların devamlılıklarını sağlayan, onları ayakta tutan ve düzenleyen bir şeydir (Butler, 2013, s.74-75).

Hapishanenin, hem mahkûmun bedeninin hem de hapishane bedeninin maddeselliğinden meydan geldiğini söyleyen Foucault’nun fikirlerinden hareketle Butler, hapishanenin güçle donatıldığı ölçüde maddeleştiğini ve maddeleşmenin öncesinde hapishanenin olmadığına işaret eder. Maddeleşme, güç ilişkileriyle donatılmakla eşzamanlıdır. Beden ise, kendisi dışındaki güç ilişkileriyle donatılmış bağımsız bir maddesellik değil, maddesellik ve donatma ile eşzamanlıdır. Butler’a göre Foucault, maddeleşme sürecini söylem ve gücün kuşatması olarak kabul ettiği sürece sadece o gücün boyutuna dikkatleri çeker, oysaki maddeleşenin alanının neyi sınırladığını da sormak gerekir (Butler, 2013, s.76-77). O halde Foucault düşüncesi içerisinde beden, hem kendi maddeselliği hem de içinde bulunduğu kurumların maddeselliğinden bağımsız ele alınamaz ve tanımlanamaz. İktidar, tek tek bireyleri ve toplu halde toplulukları kısıktırak etkisi altına alır. Ruh, bedeni ve onun maddesel koşullarını tamamen kuşatır.

Foucault’nun *Özne ve İktidar*’daki fikirleri hatırlandığında bireylerin kendi kültürleri içerisinde özneye dönüştürülme kipliklerinin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu görülür (Foucault, 2011,s.11). Foucault 1978’de özne üzerine düşünmeye başladığında bedeni yeniden ele alır, çünkü beden, iktidar tarafından üretilen ve aynı zamanda kendini üreten iktidarı sorgulayan öznenin bağımsız değildir (Butler, 2012, s.282,283). Özne, iktidarın kendini kategorize etme ve bir hakikat yasası altında kendi kimliğine bağlama şekline itiraz eder. İktidar ise özneye kendi hakikat yasasını dayatırken onu tabi kılınan ve üretken bir beden olarak algılar. Tabi kılma ve üretkenliğin beden aracılığıyla sağlanması *Hapishanenin Doğuşu*’nda mahkûm bedenler, *Cinselliğin Tarihi*’nde ise cinsiyet ve cinsellik odaklı bir iktidar söylemi üzerinden incelenir. Butler, haklı olarak, özne olabilmenin

koşulunun neleri içerebileceği sorunundan hareketle, özne olmanın tek yolunun iktidara tabi olma süreci aracılığıyla (tabi olmak) mı yoksa iktidara tabi olarak, iktidarın bizim için öngördüğünden farklı bir şey olma riskini göze almak mı sorusunu sorar. Sorduğu sorunun bir çelişki mi yoksa bir paradoks mu olduğunu sorgulayan Butler, “bedenin iktidarın yeniden yönlendirilmesinin irtibat noktası” olduğunu söyler (Butler, 2012, s.283).

Düzenleyici yeni iktidar döneminde iktidarın bireye etkisi - klasik dönemde maddesel bedenle sınırlı tutulan tabi olma ilişkisi- yeni bir boyut kazanır ve iktidarın etkisi beden üzerinden değil, bireyin ruhundan hareketle gösterilmeye çalışılır. Foucault bu noktada Mably'nin “cezanın bedenden çok ruha yönelik olması gerektiği” fikrine yer verir. Böylece bedene müdahale edemeyen kefarete cezası yerine, “kalp, düşünce, irade, ruhsal durum üzerine derinlemesine etki eden bir ceza geçmelidir” fikri etkin olmaya başlar. Böylesi bir durumda cezanın ruhu nasıl doğru yola yönelteceğini sormak da mümkün olur. Foucault'ya göre ruh, cezada suç nesnesinin tamamen başka açılardan ele alınması gerektiği fikrine yol açar ve failin içgüdü, bilinç dışı, ortam, kültür içindeki yerinin göz önünde bulundurulmasını sağlar. Dolayısıyla suçlu, fail veya özne ıslah edilebilirliği üzerinden ele alınır (Foucault, 2000a, s. 51,60).

Artık beden ruhun değil, ruh bedeninin hapishanesidir. Kapatılmanın asıl gerçekleştiği mekân insan ruhudur. Normların dışına çıkmış ruhların terbiye edilerek iyileştirilmesini gözetim hapishane gibi kurumlar ise büyük kapatılmaların karanlık yüzünü gizleyen sözde kurumlardır (Akgül, 2012, 72-86).

Foucault, Kantrowitz'ın Kralın bedeninin çifte beden olarak anlaşılabilirdiği fikrinin izini sürerek, mahkûm bedeninin de aynı ikiliğe sahip olabileceğini öne sürer. Nasıl ki krallığın fizikle birlikte ele geçmeyen bir dayanağı varsa, kralın kişi olarak hem tacın taleplerini birbirinden ayıran hem de birbirine bağlayan hukuki mekanizmalar, ayinsel çerçevede gerçekleşen unsurlarla birlikte düşünülmesi söz konusuysa, benzer şekilde mahkûmun bedeninin de kendini kuşatan hukuki ve kendi törensel çerçevesini yaratan bir söylemi vardır. Bu bağlamda mahkûmun tabi kılınmış (boyun eğdirilmiş) bedeni üzerinde gerçekleştirilen ek iktidar da başka çeşit bir çift olma halini meydana getirebilir. Sözü edilen ruhta, bir ideolojinin toplumsal kalıntıları değil, beden üzerinde etkili olan bir iktidar teknolojisinin güncel bağlantıları görülür. Dolayısıyla Foucault ruhun bir yanılsama ya da ideolojik bir etki olduğunu düşünmeyi yasaklar. Ruh vardır ve bir gerçekliğe sahiptir, cezalandırılanlar üzerinde (gözetim altında tutulanlar, terbiye ve ıslah edilenler, deliler, çocuklar, okullular, sömürge halkları üzerinde, bir üretim aracının üzerinde sabitleştirilen ve tüm varoluşları boyunca denetlenenler üzerinde) uygulanan bir iktidarın işleyişi vasıtasıyla ruh, beden çevresinde, yüzeyinde ve içinde sürekli olarak üretilir. Cezalandırılanlar üzerinde açığa çıkarılan ruh, Hristiyan teolojisi tarafından temsil edilen bir ruha değil, aksine suçlu ve cezalandırılabilir olarak değil, daha çok ceza verme ve gözetim altında tutma, cezalandırma ve zorlama metotlarından doğar (Foucault, 2000a, s.66-68).

Düzenleyici iktidar içinde disiplinin, denetleme ve düzenlemenin etkin olduğu bir iktidar olarak bireylerin dokularına tamamen işler, onların bedenlerine dokunur ve gün-

delik yaşamlarına girer (Akgül, 2012, s. 72). İktidarın bireylerin yaşam alanlarının tamamına ulaşmış olması, ruhlarına da ulaşması demektir. Dolayısıyla yeni iktidar, bedenın hapishanesi olan ruhu ele geçirmek, yönlendirmek hedefindedir. Bedene değil de ruha müdahale etmeyi hedefleyen düzenleyici iktidar, cezaları yumuşatarak topluma daha çok müdahale eder hale gelmiştir (Keskin, 1996, s.119). Dolayısıyla iktidarın şekilden şekle girmesi, bireyleri ve toplumları iktidar mekanizmasının kısıkcından asla çıkarmamış ve özgür kılmamıştır.

Cinsellik ve beden

Hapishanenin Doğuşu'nda olduğu gibi *Cinselliğin Tarihi*'nde de beden iktidar ilişkileri bağlamında ele alınır. *Cinselliğin Tarihi*'ni "yükselen baskının güncesi" kılan şey, baskıcı, disipline edici ve denetleyici iktidarın tarihsel seyri içerisinde bedenleri kuşatmasıdır.

Cinselliğin Tarihi, cinselliği bastırıldığı ve titizce kapattığı ileri sürülen Viktoryen zihniyetin cinselliği söyleme dökerek bir sorun olarak ortaya koyuşuyla başlar. Foucault'ya göre, "rivayet odur ki uzun zaman Viktoryen bir düzene katlandık ve bugün hala katlanıyoruz. O görkemli iffet düşkünlüğü, tutuk, suskun ve ikiyüzlü cinselliğimize adeta mührünü vurmuştur". On yedinci yüzyılda cazibeleriyle sergilenen bedenler, Viktoryen döneme gelindiğinde, tüm doğallığını kaybeder ve cinselliğin tutsağı haline gelir (Foucault, 2012, s. 11).

Viktoryen dönem cinselliğin baskıyla şekillendiği bir dönemdir. Baskı, hem yok etme hem de sus emri verme işlevine sahiptir. Örneğin aile cinselliği üreme işlevine hapseder ve hakkında tek söz ettirmez. Karı kocanın belirlediği düzende tutumlar edebe uygun kılınır ve bedenler yok edilir. Cinselliklerinin olmadığı kabul edilen çocuklar üzerinde yapılan dayatma ve susturma ise, onların cinselliğini yasaklamak için yeterli nedenleri verir. İkiyüzlü bir şekilde cinselliği yürüten burjuva toplumları, meşru olmayan cinsellik konusunda birkaç ödün vererek kar elde etmek için belli mekânlarda (genelevler, sağlık evleri) cinselliği ön plana çıkarır. Kontrol altında tutulabilen bu mekânlar dışındaki her yerde, yasaklama, yok sayma ve suskunluk dayatılmaya devam edilir (Foucault, 2012, s.12).

Foucault baskının ilkçağdan beridir iktidar, bilme ve cinsiyet arasındaki ilişkinin temel kipi olduğunu ileri sürer (Foucault, 2012, 13). On yedinci yüzyılda başlayan baskı, burjuva toplumun şatafatlı üretim tarzıyla çakışır ve böylece baskı güncesi değersizliğin den kurtulmuş olur. Cinsellik üzerinde etkili olan iktidar yöntemleri bir ayıklama ilkesine göre değil, aksine çok biçimli cinsellikleri ortalığa dökme ve yerleştirme ilkesine uymakta, bilme istenci ise bir cinsiyet bilimi oluşturmaya çalışmaktadır. Çok biçimli cinselliği üretme ve cinsiyet bilimini oluşturmada sansür ve yasak daima etkili olur (Foucault, 2012, s.18-20).

Hapishanenin Doğuşu'nda bedeni cinsiyetlendirilmiş bir beden olarak ele almayan

Foucault, bedenin bir cinsiyet fikriyle donatılmadan önce cinsiyetlendirilmediğini ve onun bir söylem içinde anlamlandırılmasının ancak iktidar ile mümkün olduğunu ileri sürer (akt. Butler, 2014, s. 166). Ona göre cinsellik, iktidarın, söylemin, bedenlerin ve duygusallığın tarihsel olarak örgütlenmesidir. Bu anlamda cinsellik, yapay bir mefhum olan cinsiyeti üretir ve kendini yaratan sorumlu iktidar ilişkilerini hem yaygınlaştırır hem de saklar. Neyse ki Butler’a göre Foucault, baskı mekanizmasının kültürel olarak yarattığı çelişkinin farkındadır, çünkü iktidar hem baskıcı hem de üretici yönüyle özgürleşmeyi gittikçe vahim kılar (Butler, 2014, s. 168,169). Bu, Foucault’nun cinsiyeti ve cinselliği tek başına doğal bir durum olarak değil, içinde birden fazla etkenin (iktidar ilişkileri) olduğu bir kategori olarak gördüğü anlamına gelir.

Cinselliği bastıran söylemin daima tarihsel ve siyasal bir kefilinin olduğunu söyleyen Foucault, on yedinci yüzyılda başlayan baskı çağının kapitalizmle çakışmasının cinselliğin, üretim tarzlarının tarihiyle çakışması anlamına geldiğini ileri sürer. Ona göre, on yedinci yüzyıldan bu yana cinsellik üzerindeki baskı daima artar ve beraberinde yasaklama ve dışlamayı getirir. On sekizinci yüzyılda ise cinselliğe dair söylemlerin baskısı artmaya devam eder ve bu artış iktidarın uygulama alanlarının artışıyla paralellik gösterir. Böylece cinsellik, üzerinde kurumsal kısıktırmayla birlikte hakkında en çok konuşulan konu olur.

Foucault, cinsellik hakkında konuşularak, cinselliği yararlı söylemler yoluyla düzenlemek gerektiğini dile getirir. Ona göre cinsellikten “sadece mahkûm edilecek ya da hoş görülecek değil, yönetilecek, yararlılık sitemleri içine sokulacak, herkesin azami iyiliği için düzenlenecek, en yüksek verim doğrultusunda işletilecek bir şey olarak söz etmek gerekmektedir. Cinsellik yalnızca yargılanmaz yönetilir de” tam da bu yolla cinsellik polis işine dönüştürülür ve bu dönüşüm cinselliği yararlı ve kamusal söylemler aracılığıyla düzenler. Tüm bu düzenlemeler cinselliğin toplumda sapkınca yerleşmesine neden olur. Meydana getirilen cinsellik söylemi, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda cinsellikteki uyumsuz biçimleri güçlendirir ve türdeş olmayan cinsellikleri ortaya çıkarır (Foucault, 2012, s.24-33).

Butler’e göre Foucault, cinselliğin iktidarla eş zamanlı olduğunu belirtse de bir Fransız hermafrodit³ olan ve doğduğunda dişi olan Herculine’nin cinsiyetini erkeğe dönüştürmek zorunda kalışını yeterince irdeleyip kavrayamaz. O, cinsiyetin hakiki olup olmadığını sorgularken *Cinselliğin Tarihi*’nin birinci cildinde ileri sürdüğü cinsiyet kategorisinin eleştireliliğini Herculine örneği üzerinden sürdüremez. Çünkü Butler’a göre Foucault, Herculine’in cinselliğini hem inşa eden hem de kınayan iktidar ilişkilerine yeterince dikkat çekemez, hatta Herculine’in hazlar dünyasını, “kimliksizliğin mutlu muğlaklığı” olarak, cinsiyet ve kimlik kategorisinin ötesinde bir dünyaya ait kılarak romantikleştirdiğini söyler (Butler, s. 169,170).

Foucault, *Cinselliğin Tarihi*’nde iktidarın cinselliğe ilişkin sapkın yerleştirmesini izah ederken, cinsellik üzerinde uygulanan yasakların temelde hukuksal bir özelliği olduğu-

3) Hermafrodit: Çift cinsiyetlilik.

na dikkat çeker. Bunun yanı sıra arada bir de olsa “doğa” ya dayandırılan yasaklar söz konusudur der. İşte Butler’ın Foucault tarafından tam olarak anlaşılamayan gruba dâhil ettiği hermafroditler de bu bağlamda değerlendirilip, uzun zaman birer suçlu veya suçlu ilişkilerin dölü olarak kabul edilmişlerdir (Foucault, 2012, s.34).

İktidarın cinsel bedeni kucakladığını, böylece denetlenen alanı genişlettiğini ifade eden Foucault, on dokuzuncu yüzyıl burjuva toplumunun çatlamış ve sapkın bir toplum olduğuna işaret eder. Burjuva toplumunun cinsellik üzerindeki iktidarı şöyledir:

Bu iktidar ne bir yasa biçimine sahiptir, ne de yasağın yol açtığı sonuçları doğurur. Tersine bu tür iktidar, tuhaf cinselliklerin çoğaltılması yöntemine başvurur; cinselliğin sınırlarını belirlemez; çeşitli cinsellik biçimlerini, belirsiz sokulma çizgileri aracılığıyla izleyerek sürdürür. Cinselliği dışlamaz; onu, kişileri tikelleştirme kipi olarak bedenlere dâhil eder. Başından savmaya çalışmaz, hazla iktidarın birbirini güçlendirdiği sarmallarla cinsellik çeşitlerini kendine çeker; baraj kurmaz; azami doygunluk uzamları oluşturur. Cinsel uyumsuzluğu üretir ve sabitler. Modern toplum sapkındır; ama püritenliğine rağmen ya da ikiyüzlülüğünün bir tepkisi olarak değil, gerçekten ve doğrudan doğruya sapkındır (Foucault, 2012, s.41).

Burjuva toplumunun cinsellik üzerinde uyguladığı iktidarın sapkınca olduğunun öne sürülmesi modern toplumun iktidar düzeninden ayrı değildir. Bu dönem aynı zamanda iktidarın burnunu her yere soktuğu ve kendisine zengin kaynaklar yarattığı bir dönemdir. Düzenleyici iktidar (modern iktidar), özellikle cinsel eğitimin başladığı ve aynı zamanda da şekillendiği aile, okul, hapisane gibi kurumların dışına taşarak çeşitli yayın organlarının ağında kendisine yer bularak hem iktidar şeklini hem de bedenleri kullanma şeklini değiştirerek varlığını sürdürmeye devam eder.

Burjuva toplumu Foucault için çeşitli cinselliklerin üretimini yapıldığı bir toplumdur. O dönemde çocukların cinselliği bastırılarak, reddedilerek önlenmeye çalışılır. Burjuva söylemi, çocukların kendi bedenleri ve cinsiyetleriyle ilgili sorunların olduğunu zihinlere kazır. Bununla birlikte anne ve babanın tüm dikkatlerini çocuk cinselliğine odaklayarak bedenin ve ailenin cinselleşmesini sağlar. Böylece iktidar cinselliği basturmaktan ziyade pozitif olarak üretmiş olur (Foucault, 2000b, s. 71). Böylece Foucault iktidarın, kendisini açığa vurma araçlarından birisi olan cinselliğin, iktidara göre dışarıda yer alan ve iktidarın dayatmasına maruz kalan bir alan olmadığını ve iktidarın düzenlemelerinin hem sonucu hem de aracı olduğunu söylemiş olur (Foucault, 2012, s.108).

Foucault, iktidarın on yedinci yüzyıl itibariyle bedeni ilkin bir makine olarak ele aldığı bunun da temelinde beden terbiyesi, yeteneklerin arttırılması, güçlerin ortaya çıkarılması, yararlılık ile itaatkârlığın koşut olması, etkili ve ekonomik denetim sistemleriyle bütünleşmesi olduğunu söyler. Bu insan bedeninin anatomo-politikasıdır. On sekizinci

yüzyılda oluşan tür-bedeni, canlı varlığın mekaniğinin etkisinde olan ve biyolojik süreçlerin dayanağı olan bir bedendir. Bollaşma, doğum ve ölüm oranları, sağlık düzeyi, yaşam süresi, düzenleyici denetimle gerçekleştirilir. Bu da nüfusun biyo-politikasıdır. Bu, bedenin disiplinle ve nüfus düzenlemeleriyle, yaşam üzerindeki iktidarı sağlayan kutupların aracısı olduğu anlamına gelir. Egemen iktidarın simgelediği öldürme gücü, yerini bedenlerin yönetimine ve yaşamın hesaplıca işletilmesine bırakır. Biyo-iktidar çağı, okulların, kırsalların, atölyelerin hızla geliştiği siyasal pratikler ve iktisadi gözlemler alanında doğurganlık, uzun yaşama, kamu sağlığı, konut ve göç gibi sorunları doğurur. Bu çağ canlı bedene yatırımı arttırır ancak yine de onu iktidarın etkili söylemlerinin aracısı olmaktan alıkoymaz. Sağlık, türün geleceği, toplumun canlılığı gibi konuların temel nesnesi ve hedefi yine cinselliktir (Foucault, 2000a, 99-105). On yedinci yüzyılda iktidarın nesnesi olarak beliren cinsellik, herhangi bir iktidar aracılığıyla bile olsa -buna kilise de dâhildir-farklı bir cinsellik türünü (heteroseksüellik) bir sorun olarak ortaya çıkarmazken, düzenleyici iktidar döneminde cinsellik hiç olmadığı kadar çok çeşitlendirilir (Revel,2006 s. 97, 98).

Sonuç

Hapishanenin Doğuşu'nda mahkûmun itaate zorlanan bedeni, ceza ve disiplin yoluyla bir şekle sokulmaya çalışılır. Mahkûmun bedeni iktidarın mesajının mekânıdır. Bu anlamda beden edilgen, maruz kalan ve tabi kılınandır. Gözden düşürülen beden aracılığıyla suçlu üzerinde ceza etkin kılınır. Disiplinci iktidar suçlunun itirazını hapishanenin fiziki durumu ve hapishane düzeneğinin maddiliğinde tutar. Ancak disiplinci iktidar, kendisini revize ederek düzenleyici iktidar halini alarak modern ihtiyaçları gözetse de bedeni cezasız bırakmaz.

Cinselliğin Tarihi ise bedeni, iktidarın kontrol altında tuttuğu üreme gücü ile sınırlı tutar. Bedenin üretken kılınarak iktidar odağında yer alması, suçlu bedenlere özgürlüğün ve dönüşümün yolunu açmaz, çünkü özgürlük dinamiklerini belirleyen yine iktidarın gücüdür. İşkenceye maruz kalan, ortadan kaldırılan ve gözetleme yoluyla disipline tabi tutulan bedenin, düzenleyici iktidar döneminde, gözden düşürülüp tahrif edilmeden ve iktidarın silahı haline getirilmeden nasıl ele alınacağı önemlidir. Düzenleyici iktidar döneminde yaşamın tüm alanlarıyla kuşatılmış bir beden, her ne kadar olasılıklarını en iyi şekilde sergilemeye çalışıyor görünse de bu görünüş iktidar ilişkileri ve düzeneklerinden ayrı değildir. İktidar disiplinci olduğunda da düzenleyici ve denetleyici olduğunda da bedenler üzerinde aynı gözden düşürme etkisini yapar ve gücünü beden temsiliyle yansıtmaya devam eder. Öyle ki bedene hapishane kılınan ruh sadece iktidara hizmet için var olmaya başlar. İktidar, beden aracılığıyla kendi mevcudiyetini devam ettirecek yeni bir özne yaratır, bu özne üretken ve denetlenebilirdir. İktidarın baskıcı özelliği hangi dönemde olursa olsun daima korunur. Kendisini disiplin ve baskı aracılığıyla topluma yayan iktidar, bedenin sembolik gücünü daima etkin kılar. Düzenleyici iktidar, bedeni kullanılabilir ve işlenebilir bir seviyeye getirdiğinde bile bu beden adına kat edilen bir mesafeye

değil, iktidarda kat edilen bir seviyeye işaret eder. Dolayısıyla her daim odaklanılan konu beden değil iktidar ve iktidar ilişkileridir.

Kaynakça

- Akgül, Ç. (2012). Tüketilen ve “iktidar”laşan bir beden: “Amerikan sapığı, *Fe Dergi*, 4, s, 2.
- Boyne, R. (2009). *Foucault ve Derrida aklın öteki yüzü*, (Çev. İ. Yılmaz), Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Butler, J. (2012). Bedenler ve iktidar, tekrar (Çev. Ş. Öztürk). *Cogito Michel Foucault Özel sayısı*,70-71, YKY Yayınları. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 2001).
- Butler, J. (2013). Sorunsallaşan bedenler, (Çev. Ö. Ayvaz). *Felsefelogos*, Beden Sayısı, 51. (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 2008).
- Butler, J. (2014). *Cinsiyet belası*. (4. Basım), (Çev. B. Ertürk), İstanbul: Metis Yayınları.
- Foucault, M. (2000a). *Hapishanenin doğuşu*. (2.Basım), (Çev. M. A. Kılıçbay), İstanbul: İmge Yayınları.
- Foucault, M. (2000b). *Entellektüelin siyasi işlevi, seçme yazılar 1*. (1. Basım), (Çev. I. Ergüden, O. Akınhay, F. Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve iktidar, seçme yazılar 2*. (3.Basım). (Çev. I. Ergüden, O. Akınhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Foucault, M.(2012). *Cinselliğin tarihi*. (4. Basım), (Çev. H. U. Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Megill, A. (1998), *Aşırılığın peygamberleri*, (1.Basım), (Çev. T. Birkan), Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Mcnaul, L. (2012). *Foucaultcu beden ve deneyimin dışlanması*, (Çev. Ş. Öztürk). *Cogito, Michel Foucault Özel Sayısı*, 70-71, (Orijinal Makalenin Yayım Tarihi, 1991), Ankara: YKY Yayınları.
- Keskin, F. (1996). *Foucault’da şiddet ve iktidar*, *Cogito*, Kış-Bahar, YKY Yayınları.
- Özdemir A. G.(2013). Foucault’da iktidar ve beden ilişkisi, *Akademik Bakış Dergisi*, 38, <http://www.akademikbakis.org/>. adresinden 21.09.2015 tarihinde alınmıştır.
- Revel, J. (2006). *Michel Foucault güncelliğin bir ontolojisi*, (Çev. K. Atakay), İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Urhan, V. (2013). *Michel Foucault ve düşünce sistemleri tarihi*. (1.Basım). İstanbul: Say Yayınları.